

Opis źródła:

Po II wojnie światowej, w wyniku konferencji jałtańskiej i poczdamskiej, granice Polski zostały przesunięte na zachód. Polska straciła swoje wschodnie tereny (Kresy), które zostały przyłączone do Związku Radzieckiego, a w zamian otrzymała ziemie wcześniej należące do Niemiec, znane jako Ziemie Odzyskane. Przymusowa repatriacja ludności niemieckiej z Polski po II wojnie światowej, znana również jako przymusowe wysiedlenia Niemców, obejmowało przesiedlenie milionów Niemców z terenów, które zostały przyłączone do Polski po wojnie. Była to część szerszej polityki repatriacyjnej, która dotyczyła zmian granic w Europie Środkowej i Wschodniej. Z jednej strony była ona uzasadniana koniecznością stworzenia jednorodnego etnicznie państwa oraz rekompensatą za straty wojenne. Z drugiej strony, wysiedlenia te były źródłem ogromnych cierpień ludzkich i są oceniane jako przykład przymusowej migracji na masową skalę, który miał poważne konsekwencje humanitarne. Prezentowany poniżej okólnik dotyczy drugiej fazy, tego procesu przypadającej na lata 1946–1947.

Miejsce wydania:

Warszawa

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Państwowe w Szczecinie, sygn. 1102, mikrofilm R-4221, k. 1.

Tekst źródła:

Ministerstwo Ziem Odzyskanych

Warszawa, dn. 24 czerwca 1947 r.

Departament Administracji Publicznej

Poufne Odpis

Nr. Spr. 349/II/147/pf//47

Ujawnienie Niemców ukrywających się

Przed repatriacją.

Okólnik nr.....

(otrzymują wszyscy Ob. Ob. Wojewodowie
na obszarze Ziem Odzyskanych)

Akcja repatriacyjna Niemców z Polski znajduje się w fazie końcowej, co sprawia, że pomimo różnych obostrzeń rejestracyjnych i ograniczenia ruchu tej ludności, wiele osób, które

się urządziły na terenie Polski, próbuje w ostatniej chwili uchylić się przed wyjazdem do Niemiec.

W celu wykrycia i ostatecznego usunięcia z granic Państwa tych osób potrzebne jest jak najskuteczniejsze współdziałania nie władz i urzędów a przede wszystkim jednak samego społeczeństwa.

W związku z powyższym polecam co następuje

1. Ob. Ob. Wojewodowie zwróć uwagę wszystkim władzom i urzędom zespolonym oraz niezespolonym a w szczególności władzom bezpieczeństwa publicznego na konieczność służbowego reagowania na przypadki posługiwania się językiem niemiecki, poza jakąś wyjątkowo usprawiedliwiona potrzeba, musi być uważane za jeden z dowodów niemieckiej przynależności narodowej.
2. Osoby posługujące się językiem niemieckim należy legitymować a w przypadku powzięcia wątpliwości co do tożsamości osoby lub też w przypadku legitymowania się dowodem polskiej przynależności narodowej należy osoby te z reguły zatrzymać do wyjaśnienia.
3. W przypadku stwierdzenia, iż osoba legitymująca się dowodem polskiej przynależności narodowej posługuje się językiem niemieckim, należy złożyć stosowne zameldowanie do właściwego starostwa jej stałego miejsca zamieszkania w celu sprawdzenia jej akt weryfikacyjnych.
4. Ujawnionych Niemców, którzy nie mogą należycie usprawiedliwić swego pobytu oraz powodów uchylenia się od transportu repatriacyjnego należy zatrzymać i odstawić pod konwojem do najbliższego punktu zbornego dla niemieckich repatriantów.
5. Fachowym niemieckim pracownikom, reklamowanym służbowo i wyłącznie przez właściwe władze z transportów repatriacyjnych, nie należy robić żadnych trudności w posługiwaniu się ich językiem ojczystym.

Ze względu na konieczności definitywnego wyeliminowania Niemców z obszaru polskiego oraz wyrugowanie w ślad za nimi ich języka z miejsc publicznych i ze stosunków potocznych, jak również do ugruntowania się poprawnych stosunków wśród różnolitej ludności Ziemi Odzyskanych – proszę Obywateli Wojewodów o związanie z powyższą akcją wszystkie czynniki społecznych i politycznych, zwłaszcza w ośrodkach gdzie zjawisko posługiwania się językiem niemieckim jeszcze występuje.

MINISTER

J. Dubiel

Słowniczek pojęć:

Ziemie Odzyskane - termin używany w Polsce w odniesieniu do terytoriów, które zostały przyłączone do Polski po II wojnie światowej. Terytoria te wcześniej należały do Rzeszy i obejmowały regiony takie jak Śląsk, Pomorze i Prusy Wschodnie. Przekazanie tych ziem zostało sformalizowane na mocy ustaleń konferencji poczdamskiej w 1945 roku.

Repatriacja - to proces powrotu do ojczyzny osób, które zostały przesiedlone lub wyemigrowały z powodu wojny, prześladowań, zmian granic lub innych przyczyn politycznych, społecznych czy ekonomicznych. W kontekście polskim, repatriacja po II wojnie światowej była kluczowym elementem przemian demograficznych i społecznych. Nie jest to jednak pojęcie precyzyjne w kontekście ludności niemieckojęzycznej z terenów Polski.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły średniej (zakres podstawowy):

1. Dlaczego wiele osób próbowało uniknąć wyjazdu do Niemiec? Jakie mogły być ich motywacje?
2. Jakie były główne cele polityczne i społeczne repatriacji ludności niemieckiej z terenów przyłączonych do Polski po wojnie?
3. Jakie kryterium jest używane jako dowód niemieckiej przynależności narodowej?
4. Jakie grupy społeczne i polityczne wojewodowie powinni zaangażować w akcję repatriacyjną? Dlaczego jest to istotne?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie wydarzenia historyczne doprowadziły do repatriacji ludności niemieckiej z terenów Polski po II wojnie światowej?
2. W jaki sposób proces repatriacji Niemców był uzasadniany przez władze polskie?
3. Wymień główne regiony, z których wysiedlono ludność niemiecką po II wojnie światowej.
4. Czy wiesz jaka była sytuacja ludności autochtonicznej, takiej jak Kaszubi, Mazurzy czy Ślązacy w trakcie przesiedleń?

Literatura pomocnicza:

Pytlakowski P., *Ich matki, nasi ojcowie. Niewygodna historia powojennej polski*, Warszawa 2020.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis